

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 3, ročník 14., vydané v júni 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Ostrov Mull, Škótska vysočina. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

MANŽELSTVÍ JAKO NEJLEPŠÍ FORMA VYJADŘENÍ VZTAHU TY & JÁ

PERSONAL RELATIONSHIP YOU & ME AND THE FUTURE OF SOCIETY

Zdeněk Vrba¹

Autor v první disertaci realizoval výzkumy oblasti firemní kultury a strategie, výuky managementu a problematiky dítěte v rodině. Působí jako interní doktorand na 1 lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Věnuje se výzkumu společnosti budoucnosti a umělé inteligenci.

In the first dissertation, the author carried out research in the field of corporate culture and strategy, teaching management and the issues of the child in the family. He works as an internal doctoral student at 1 medical faculty of Charles University in Prague. He researches the society of the future and artificial intelligence.

Abstrakt

Tradičné hodnoty manželstva a vzťahu „ty-ja“ prechádzajú procesom rozkladu. Ontologické rozdelenie sveta na mužský a ženský rod bolo zásadne destabilizované. Inštitúcia ženy ako strážkyne domácej sféry prestala fungovať ako štrukturujúca spoločenská norma. Namiesto nej sa objavila unisex paradigma – založená na rodovej symetrii a postupnej neutralizácii sexuálnych rozdielov. Súčasne spoločnosť prechádza prehlbujúcou sa polarizáciou pozdĺž osí majetku a ekonomického kapitálu. Tieto predstavujú len čiastočný výčet štruktúrnych podmienok, v rámci ktorých treba dnes chápať vzťah „Ty-Ja“. Ústredným hľadiskom tejto štúdie je preto nasledovné: Dá sa filozoficky a vedecky obhájiť tvrdenie, že manželstvo predstavuje najadekvátnejšiu – alebo dokonca najautentickejšiu – formu vyjadrenia vzťahu „ty-ja“ v podmienkach súčasnej českej spoločnosti? Toto skúmanie vychádza zo základného koncepčného rozdielu: medzi vzťahom chápaným ako dynamický, prežívaný a neredukovateľne interpersonálny proces a manželstvom chápaným ako právne, sociálne a kultúrne inštitucionalizovaná forma, prostredníctvom ktorej sa takémuto procesu dáva verejný a normatívny prejav. Metodologicky je výskum založený na systematickej syntéze psychologickkej, sociologickej, právnej, ekonomickej a lekárskej literatúry, doplnenej sekundárnou interpretáciou oficiálnych českých demografických a právnych zdrojov. Zistenia naznačujú, že manželstvo má v českom sociokultúrnom kontexte pozoruhodnú inštitucionálnu kapacitu: predstavuje predvídateľný a právne zabezpečený rámec pre vzájomnú podporu, starostlivosť, zdieľanie majetku, dedičstvo, rodičovstvo a verejné uznanie puta medzi osobami. Empirické dôkazy však konzistentne dokazujú, že predovšetkým kvalita vzťahu – a

¹ Adresa pracoviska: PhDr. Zdeněk Vrba, PhD., DBA, LL.D., Univerzita Karlova, Kateřinská 32, 12108 Praha 2, Česká republika
E-mail: vrba@1az.cz

existenčná istota dvojdomého puta – sa ukazuje ako rozhodujúca pre duševnú aj somatickú pohodu. Právny status, pri absencii skutočnej relatívnej kvality, sám o sebe nepredstavuje dostatočný prediktor prosperujúceho výsledku. Dynamická rovnováha vzťahu Ty-Ja je tu vyjadrená v priestorových termínoch. Poukazuje na niečo, čo uniká priamej viditeľnosti – a ako taká nesie charakter duchovnej hodnoty, ktorá plní sprostredkovateľskú funkciu medzi osobami a slúži ako protiváha dominancie materiálneho sveta.

Kľúčové slová: manželstvo, pôrod, materstvo, vzťah ty a ja

Abstract

The traditional values of marriage and the Thou–I relationship are undergoing a process of dissolution. The ontological division of the world into the masculine and the feminine has been fundamentally destabilized. The institution of the woman as keeper of the domestic sphere has ceased to function as a structuring social norm. In its place, a unisex paradigm has emerged - one premised upon gender symmetry and the progressive neutralization of sexual difference. Simultaneously, society undergoes a deepening polarization along axes of property and economic capital. These constitute but a partial enumeration of the structural conditions within which the Thou–I relationship must today be understood. The central inquiry of this study is therefore the following: can the proposition that marriage represents the most adequate - or indeed the most authentic - form for the expression of the Thou–I relationship be philosophically and scientifically defended within the conditions of contemporary Czech society? This investigation proceeds from a fundamental conceptual distinction: that between *relationship* understood as a dynamic, lived, and irreducibly interpersonal process, and *marriage* understood as the legally, socially, and culturally institutionalized form through which such a process is given public and normative expression. Methodologically, the inquiry is grounded in a systematic synthesis of psychological, sociological, legal, economic, and medical literature, complemented by the secondary interpretation of official Czech demographic and juridical sources. The findings suggest that marriage, within the Czech socio-cultural context, possesses a remarkable institutional capacity: it constitutes a predictable and legally secured framework for mutual support, care, the sharing of property, inheritance, parenthood, and the public recognition of the bond between persons. Nevertheless, empirical evidence consistently demonstrates that it is above all the *quality* of the relationship - and the existential security of the dyadic bond - that proves decisive for both mental and somatic well-being. Legal status, in the absence of genuine relational quality, does not in itself constitute a sufficient predictor of a flourishing outcome. The dynamic equilibrium of the Thou–I relationship is here rendered in spatial terms. It points toward something that eludes direct visibility - and as such it bears the character of a spiritual value, one that fulfills a mediating function between persons and serves as a counterweight to the dominance of the material world.

Key words: marriage, childbirth, motherhood, the relationship you and me

Úvod

Lidská bytost je bytostí vztahovou. Vztah „Ty a Já“ není pouze soukromým emocionálním prožitkem, ale také nositelem zdravotních, sociálních, ekonomických a právních důsledků.

Moderní literatura o sociálních vazbách dlouhodobě ukazuje, že kvalita i přítomnost blízkých vztahů souvisí s mortalitou, duševním zdravím, životní spokojeností a fungováním v nemoci. Sociální spojení je spojeno s lepším zdravím, menším zánětem, nižším rizikem vážných onemocnění a nižším rizikem předčasného úmrtí (WHO 2025; Holt-Lunstad et al. 2010).

Současně žijeme v době, kdy se mění demografické i rodinné chování. V Česku bylo v roce 2024 uzavřeno 44,5 tisíce sňatků, rozvedeno 20,8 tisíce manželství a úhrnná plodnost klesla na 1,37 dítěte na ženu (Český statistický úřad 2025a; Český statistický úřad 2025b). Otázka vztahu mezi kvalitou partnerského soužití, jeho veřejným uznáním a širší společenskou reprodukcí proto není jen kulturním či morálním tématem, ale i otázkou veřejného zdraví, sociální stability a institucionální organizace společnosti.

Jadro

V podmínkách současné české společnosti je manželství nejkompexnější institucionální formou, v níž může být dlouhodobý partnerský vztah „Ty a Já“ veřejně, právně, ekonomicky a pečovatelsky artikulován. Tato přednost je však podmíněna kvalitou vztahu a nelze ji zaměňovat s tvrzením, že každý jednotlivý manželský vztah je psychologicky či zdravotně lepší než každý vztah nemanželský. Pojem „nejlepší“ zde neznamena absolutní psychologické maximum, ale nejvyšší institucionální úplnost. Nejsilnější námitkou zůstává skutečnost, že šťastná kohabitace může být kvalitnější než konfliktní manželství (Robles et al. 2014).

Základní pojmové rozlišení je proto rozhodující. Vztah je interaktivní, proměnlivý a z velké části privátní proces mezi dvěma osobami; může být intenzivní, závazný a dlouhodobý, aniž by byl právně kodifikován. Blízké vztahy jsou v současné vztahové vědě chápány jako systém vzájemné závislosti, regulace, očekávání, investic a kontextových podmínek (Finkel, Simpson a Eastwick 2017). Manželství je naproti tomu ve veřejném právním prostoru formálně uznaný svazek, který přetavuje soukromé „my“ do veřejně čitelného a právně silného institutu. Český Portál veřejné správy uvádí, že manželství je trvalý svazek muže a ženy a že jeho hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc; od roku 2025 je po obdobném právním modelu upraveno i partnerství pro dvě osoby stejného pohlaví (Portál veřejné správy 2025a).

Attachment theory umožňuje zachytit vznik a stabilitu vztahu jako biosociální vazbu. Hazan a Shaver ukázali, že romantická láska může být chápána jako attachment process (Hazan a Shaver 1987). Interdependence theory následně vysvětluje, jak se vztah mění z pouhé výměny preferencí v dlouhodobě koordinovanou strukturu, v níž partneři transformují vlastní zájmy s ohledem na toho druhého (Rusbult a Van Lange 2003). Stanley a Markman navíc rozlišují osobní oddanost od constraint commitment, tedy závazku neseného jak vnitřním chtěním, tak i strukturou vazeb, investic a veřejných očekávání (Stanley a Markman 1992). Právě zde leží teoretický most k manželství: manželství není jen emotivní deklarací, ale také institucionalizovaným závazkem, který zvyšuje čitelnost, náklady rozpadu a koordinaci společného života.

Z tohoto rozlišení vyplývají čtyři základní teze.

1. Vztah je proces a manželství je instituce.

2. Psychologická a zdravotní evidence privileguje spíše kvalitu vztahu než formální status.
3. Manželství je empiricky nejsilnější: v právu, ekonomické koordinaci, veřejném uznání, péči a dlouhodobé sociální organizaci.
4. Není ideologická ani normativně násilná vůči lidem, pro něž manželství není vhodné nebo bezpečné.

Výzkumný problém práce tedy nestojí na otázce, zda jsou lidé „šťastnější po svatbě“, nýbrž na přesnější otázce: jaká forma dyadického uspořádání nejlépe umožňuje dlouhodobě, veřejně a prakticky realizovat vztah „Ty a Já“? Tato formulace je důležitá, protože přesouvá diskusi z roviny dojmu do roviny operacionalizace. „Vztah“ může existovat i bez práva; „manželství“ naproti tomu vstupuje do sféry veřejného uznání, majetku, dědění, rodičovství, zdravotnické informovanosti a soudního řešení konfliktů. To, co má být zkoumáno, proto není jen intenzita citové vazby, ale také její institucionální nosnost. (Portál veřejné správy 2025a; Portál veřejné správy 2025b; NZIP 2025a; NZIP 2025b).

Metodicky je nejvhodnější prezentovat práci jako systematický, nikoli spekulativní přehled. PRISMA 2020 poskytuje rámec pro transparentní reporting systematické syntézy a Cochrane Handbook připomíná, že kvalitní přehled musí přiznávat míru jistoty, riziko bias a povahu důkazů. V tomto tématu je nutné předem uznat, že osoby nelze eticky randomizovat k uzavření a neuzavření manželství; konstrukce důkazu proto stojí zejména na meta-analýzách, dlouhodobých kohortách, panelových šetřeních a registrech. Randomizovaná evidence existuje spíše u intervencí zaměřených na kvalitu vztahu než u samotného statusu manželství.

Vznik, vývoj a zánik vztahů

Vznik vztahu bývá popsán jako přechod od atraktivity a reciproční volby ke koordinovanému závazku. Vztah se stabilizuje tehdy, když partneři vytvoří opakující se vzorce důvěry, sdílení, zvládání konfliktů a společného rozhodování. Udržování vztahu je aktivní činnost. Systematický přehled relationship maintenance ukazuje, že dlouhodobé svazky se neopírají jen o cit, ale i o komunikační a koordinační praxi (Ogolsky a Stafford 2021). Aktualizovaná meta-analýza investment modelu potvrzuje, že oddanost je robustně spojena se spokojeností, investicemi a nízkou atraktivitou alternativ (Tran et al. 2019).

Když se vztah institucionalizuje v manželství, dochází k proměně nejen symbolické, ale i organizační. Svazek se stává čitelným pro širší rodinu, stát, soudy, matriku, zaměstnavatele i zdravotnické zařízení. To má dvojí následek. Na jedné straně vzniká vyšší předvídatelnost, lepší koordinace majetku a péče a silnější veřejný signál závazku. Na straně druhé se rozpad vztahu stává nákladnější a formálnější. Rozvod z definice překládá intimní konflikt do právního režimu. Česká rozvodová novela od roku 2025/2026 zjednodušuje smluvený rozvod dohodnutých manželů, ale tím spíše potvrzuje, že rozchod manželů je veřejnou právní událostí, kdežto rozchod mnoha nesezdaných párů touto formální branou neprochází (Ministerstvo spravedlnosti ČR 2025).

Empirická literatura o rozpadech svazků je důležitou korekcí idealizace. Pokles životní spokojenosti a nárůst deprese nejsou vyhrazeny jen rozvodu; týkají se i stabilních nesezdaných vztahů. Teze o vztahu „Ty a Já“ tedy nemůže stát na tvrzení, že právně neformální vztahy jsou bezvýznamné. Významné jsou, ale jejich institucionální nosnost je zpravidla nižší.

Dimenze	Vztah	Manželství
Ontologický status	Interpersonální proces, může být velmi silný i bez práva	Institucionalizovaný, veřejně uznávaný právní stav
Vznik	Typicky pozvolný, privátní, bez jednoznačného okamžiku	Vzniká formálním souhlasným projevem před veřejnou autoritou nebo církví
Zánik	Často neformální, někdy bez veřejné stopy	Rozvod nebo jiný zákonný způsob zániku, tedy veřejně evidovaná událost
Psychologie	Kvalita vztahu může být vysoká i bez sňatku	Status sám o sobě nestačí; výhody jsou podmíněny kvalitou vztahu
Sociologie	Vysoce heterogenní forma; význam se liší mezi zeměmi i skupinami	Silnější sociální skript, očekávání role, širší kin recognition
Právo	Bez automatických defaultů, vše musí být více vyjednáno či dokládáno	Jasnější defaulty pro majetek, dědění, osobní stav, proces rozvodu
Ekonomika	Častěji oddělené finance, menší pooling	Vyšší pravděpodobnost pooling strategií a dlouhodobé akumulace
Zdravotní péče	Prakticky významný, ale méně čitelný bez určení osoby	Čitelnější institučně; přesto i zde platí autonomie pacienta
Kulturní rovina	Může být intenzivní, ale méně veřejně symbolický	Veřejný rituál, symbol permanence, silnější sociální srozumitelnost
Hlavní riziko	Neurčitost, menší právní ochrana, vyšší heterogenita	Formalizace může zafixovat i nefunkční nebo násilný svazek

Tabuľka 1 - Srovnání vztahu a manželství napříč dimenzemi

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabulka syntetizuje právní definice českého práva, literaturu o heterogenitě kohabitace, výzkum ekonomického sdílení a meta-analytické práce o zdravotních dopadech vztahové kvality.

Psychologicky je nejdůležitější věta této studie paradoxně velmi prostá: dobré manželství je obvykle lepší než špatný vztah, ale dobrý nesezdaný vztah může být lepší než špatné manželství. Meta-analýza 126 studií ukazuje, že fyzické zdraví souvisí především s kvalitou manželského vztahu (Robles et al. 2014). Umberson a kolegové současně ukazují, že nízká manželská kvalita působí v průběhu životní dráhy zdravotní zátěž a může doslova „dělat nemocným“ (Umberson et al. 2006). Tezi o manželství jako nejlepší formě proto nelze obhajovat bez výslovného přiznání, že formální status sám o sobě nestačí.

Sociologicky a demograficky však není manželství zaměnitelné s kohabitací. Kohabitace je v Evropě významově heterogenní: někde je přechodným stupněm před sňatkem, jinde alternativou manželství a jinde spíše pragmatickým uspořádáním (Hiekel, Liebroer a Poortman 2014a). Tato heterogenita sama znamená, že pojem „vztah“ je sociologicky širší a méně stabilní než pojem „manželství“. V českých datech ze Sčítání 2021

zůstávají úplné rodiny převážně manželské: 1,748 milionu manželských párů oproti 509 tisícům faktických manželství (Český statistický úřad 2023).

Ekonomická dimenze je jedním z nejsilnějších argumentů ve prospěch manželství jako formy „Ty a Já“. Mezinárodní demografický výzkum ukazuje, že manželské páry častěji sdílejí finance a že rozdíly vůči kohabitujičím párům se sice zčásti vysvětlují selekcí a závazkem, ale zcela nezanikají (Hiekel, Liefbroer a Poortman 2014b). Studie Vespy a Paintera navíc naznačuje, že historie soužití a přechod do manželství souvisejí s odlišnou akumulací majetku v delším časovém horizontu (Vespa a Painter 2011). Nejde o argument pro morální převahu manželství, ale pro jeho vyšší ekonomickou koordinační kapacitu.

Rodinná a dětská dimenze vztahu vyžaduje zvláštní opatrnost. Pro děti je konzistentně škodlivá zejména nestabilita rodinného uspořádání, a to v manželských i kohabitujičích rodinách. Přehled Brownové, Manningové a Stykese připomíná, že děti žijící se dvěma sezdanými biologickými rodiči dosahují v průměru lepších výsledků než děti v jiných rodinných strukturách, tyto průměry jsou však zprostředkovány i socioekonomickou selekcí, rodičovskými zdroji a komplexitou rodiny (Brown, Manning a Stykes 2015; Manning 2015). Rozumnější je proto tvrdit, že manželství lépe podepírá stabilní rodinný projekt, než že samo o sobě vytváří lepší dítě.

Klinické implikace a doporučení pro lékaře

Pro lékaře je otázka vztahu a manželství klinicky relevantní ve čtyřech situacích:

1. při sdělování informací,
2. při dlouhodobé péči a adherence,
3. při reprodukční a perinatální péči,
4. při screeningu násilí.

Pacient může určit jakoukoli osobu informovanou o jeho zdravotním stavu; jména těchto osob se zapisují do dokumentace. Pokud pacient určit nemůže, právo na informace mají osoby blízké, přičemž v praxi bývají problémy právě u partnerů, kteří svůj vztah nemají jak doložit. Z hlediska organizace péče je tedy manželství či obdobně evidovaný svazek praktičtější, ale stále platí, že primární je autonomie a explicitní vůle pacienta (NZIP 2025a; NZIP 2025b).

Screening vztahové kvality má v medicíně smysl, ale nesmí být moralizující. Vhodnější je ptát se na to, kdo s pacientem skutečně žije, kdo s ním činí rozhodnutí, zda má bezpečnou podporu, zda existují známky kontroly nebo násilí a koho chce pacient uvést jako kontaktní osobu. Násilí na ženách je rozsáhlý globální problém a významná část je páchána intimním partnerem; doporučen je proto screening IPV u žen reprodukčního věku včetně těhotných a žen po porodu, spolu s navazujícími vícekomponentovými intervencemi (WHO 2024; USPSTF 2024). Z toho plyne zásadní etická korekce celé studie: manželství nesmí být v klinické řeči idealizováno, protože intimní svazek může být zároveň i místem vysokého rizika.

Současně existuje i pozitivní intervenční literatura. Randomizované studie programu OurRelationship ukazují, že online či hybridní párové intervence mohou zlepšovat vztahovou spokojenost u distresovaných párů (Doss et al. 2016; Le et al. 2022). Randomizované důkazy tedy nedokládají nadřazenost manželství jako statusu, ale podporují tezi, že na vztahové kvalitě klinicky záleží a lze ji zlepšovat cílenou intervencí.

Námitka selection effect

Lidé vstupující do manželství nejsou náhodným vzorkem populace. Liší se věkem, vzděláním, zdravím, příjmy, plánem rodičovství i preferencemi závazku. Proto nelze prosté průměry mezi ženatými a neženatými zaměňovat za čistý kauzální efekt manželství. Novější longitudinální studie ukazují, že část tzv. marriage advantage je dána selekcí a předcházejícími trajektoriemi duševního zdraví (Kravdal, Reme a Lyngstad 2022).

Druhá silná námitka říká, že kohabitace a manželství se v některých kontextech sbližují. Tato námitka je podložena daty. Perelli-Harris a kolegové ukazují, že pro well-being má hodnotu partnerství jako takové a že rozdíly mezi kohabitací a manželstvím jsou kontextově proměnlivé (Perelli-Harris et al. 2018). U starších dospělých navíc studie Hu a Coultera zjistila, že vztahy typu LAT mohou mít pro duševní zdraví podobné přínosy jako kohabitace či manželství (Hu a Coulter 2024). Tato zjištění nevyvracejí institucionální přednost manželství, ale omezují možnost tvrdit jeho univerzální psychologickou nadřazenost. Třetí protiargument je etický. Každé tvrzení o „nejlepší formě“ může stigmatizovat lidi mimo manželství, včetně vdov, rozvedených, single osob, stejnopohlavních párů v odlišných jurisdikcích nebo osob po traumatických vztazích. Jazyk studie proto musí být přesný: práce nehájí morální hierarchii lidí, ale analyzuje, která instituce nejlépe nese určité funkce dlouhodobé dyády v konkrétním právním rádu. Současně je třeba výslovně uvést, že násilný a kontrolující intimní vztah - manželský i nemanželský - je klinicky i eticky škodlivý (WHO 2024).

Otevřenou otázkou pro další výzkum zůstává, jak se budou rozdíly mezi manželstvím, partnerstvím, kohabitací a LAT vyvíjet v České republice po právních změnách roku 2025 a při pokračujícím stárnutí populace. Česká populace dále stárne, téměř pětina obyvatel je již ve věku 65+ a růst populace je dán migrací, nikoli přirozenou měnou (Český statistický úřad 2024). Tím poroste význam péče, dědění, zdravotnického zastupování a pozdních životních partnerství - tedy právě oblastí, kde se rozdíl mezi „vztahem“ a „institucí“ stává prakticky nejviditelnější.

Záver

Jakým způsobem se vyvíjí současné mezilidské vztahy? Současná evidence nepodporuje absolutní tvrzení, že každý manželský vztah je psychologicky nebo zdravotně lepší než každý nemanželský vztah; podporuje však podmíněné tvrzení, že v českém právním a institucionálním kontextu je manželství nejkompexnější veřejně uznaný rámec pro dlouhodobé, reciproční a sociálně koordinované „Ty a Já“, zejména tam, kde jde o společnou domácnost, péči, majetek, rodičovství a zdravotnické rozhodování. Pro subjektivní pohodu a fyzické zdraví je přítom klíčová kvalita vztahu, nikoli samotný právní status. [1]

Psychologická a zdravotní literatura ukazuje tři stabilní závěry.

1. sociální vazby obecně chrání zdraví a snižují riziko předčasného úmrtí.
2. kvalita partnerského vztahu má pro fyzické i duševní zdraví větší význam než prostý formální status.
3. mezi manželstvím a kohabitací existují v průměru rozdíly ve stabilitě, ekonomickém sdílení a institucionální čitelnosti, ale tyto rozdíly jsou zčásti selekční a zčásti kontextově podmíněné.

Neboli manželství nelze obhájit jako univerzální psychologické optimum, lze je však obhájit jako institucionálně nejsilnější formu dlouhodobého partnerského svazku. [2]

Pro český kontext je argument ve prospěch manželství silnější než v čistě psychologické rovině právě díky právu a institucionální praxi. Portál veřejné správy výslovně uvádí, že manželství je trvalý svazek muže a ženy, jehož hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc; současně od roku 2025 existuje partnerství jako trvalý svazek dvou lidí stejného pohlaví, na které se většina ustanovení o manželství vztahuje obdobně. V české praxi jsou pro „Ty a Já“ rozhodující zejména právní následky uzavření svazku: společné jmění, dědění v první dědické třídě, veřejný zápis osobního stavu, předvídatelnost při rozvodu a větší institucionální srozumitelnost pro úřady i zdravotnická zařízení. [3]

Demografické údaje ukazují, že manželství zůstává v Česku dominantní formou úplné rodiny, byť oslabuje. Podle údajů ze Sčítání 2021 bylo v ČR evidováno 1 748 068 manželských párů, 509 535 „faktických manželství“ a 7 737 registrovaných či faktických partnerství stejného pohlaví v kategorii úplných rodin. Současně ČSÚ uvádí, že v roce 2024 vstoupilo do manželství 44,5 tisíce párů, rozvedeno bylo 20,8 tisíce manželství, podíl manželství končících rozvodem činil 40 % a úhrnná plodnost klesla na 1,37 dítěte na ženu, při historicky nejnižším počtu 84,3 tisíce živě narozených dětí. To vytváří silné pozadí pro část práce věnovanou vztahu mezi partnerskými uspořádáními, stabilitou a reprodukcí společnosti. [4]

Z pohledu lékaře je hlavní praktický závěr jiný než z pohledu právníka. Lékař nemá „předepisovat manželství“, ale musí rozlišovat: kvalitu vztahu, dostupnost pečující osoby, pacienta určenou kontaktní osobu, riziko partnerského násilí, fázi partnerského cyklu a právní situaci při sdělování informací. NZIP výslovně uvádí, že pacient může určit jakoukoli osobu informovanou o zdravotním stavu; pokud pacient určit nemůže, vznikají v praxi potíže zejména u partnerů, kteří svůj vztah nemají jak doložit. Současně WHO a USPSTF připomínají, že partnerské vztahy mohou být také zdrojem vážného násilí a že u žen reprodukčního věku má být IPV aktivně screenováno. To znamená, že klinická implikace práce musí být pečlivě nenormativní: silný, bezpečný a kooperativní vztah je zdravotně relevantní; manželství je právně a organizačně výhodné, nikoli automaticky terapeutické. [5]

Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:

PhDr. Dana Strachotová, PhD.

Použitá literatúra

1. BROWN, S. L., MANNING, W. D. a STYKES, J. B. 2015. Family Structure and Child Well-Being: Integrating Family Complexity. *Journal of Marriage and Family*.
2. COCHRANE. 2024. *Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions*.
3. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2023. *Domácnosti v Praze 2021 s celostátními hodnotami z SLDB 2021*.
4. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2024. *Population estimates, structure, and projection*.
5. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2025a. *Sňatky, rozvody*.
6. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2025b. *Vývoj obyvatelstva České republiky 2024*.

7. DOSS, B. D. et al. 2016. A Randomized Controlled Trial of the Web-Based OurRelationship Program: Effects on Relationship and Individual Functioning. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*.
8. FINKEL, E. J., SIMPSON, J. A. a EASTWICK, P. W. 2017. The Psychology of Close Relationships: Fourteen Core Principles. *Annual Review of Psychology*.
9. HAZAN, C. a SHAVER, P. 1987. Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*.
10. HIEKEL, N., LIEFBROER, A. C. a POORTMAN, A.-R. 2014a. Understanding Diversity in the Meaning of Cohabitation across Europe. *European Journal of Population*.
11. HIEKEL, N., LIEFBROER, A. C. a POORTMAN, A.-R. 2014b. Income Pooling Strategies among Cohabiting and Married Couples. *Demographic Research*.
12. HOLT-LUNSTAD, J. et al. 2010. Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review. *PLoS Medicine*.
13. HU, Y. a COULTER, R. 2024. Living Apart Together and Older Adults' Mental Health in the United Kingdom. *Ageing & Society*.
14. KRAVDAL, Ø., REME, B.-A. a LYNGSTAD, T. H. 2022. Mental Health Benefits of Cohabitation and Marriage. *European Journal of Population*.
15. LE, Y. et al. 2022. A Randomized Controlled Trial of the Online OurRelationship Program. *Couple and Family Psychology*.
16. MANNING, W. D. 2015. Cohabitation and Child Wellbeing. *The Future of Children*.
17. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. 2025. *Rozvodová novela*.
18. NZIP. 2025a. *Právo na informace o vašem zdravotním stavu*.
19. NZIP. 2025b. *Zdravotnická dokumentace*.
20. OGOLSKY, B. G. a STAFFORD, L. 2021. A Systematic Review of Relationship Maintenance. *Personal Relationships*.
21. PAGE, M. J. et al. 2021. The PRISMA 2020 Statement: An Updated Guideline for Reporting Systematic Reviews. *BMJ*, 372, n71.
22. PERELLI-HARRIS, B. et al. 2018. Mental Well-Being Differences in Cohabitation and Marriage: The Role of Partnership and Parenthood in Europe. *Journal of Marriage and Family*.
23. PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. 2025a. *Uzavření manželství nebo partnerství*.
24. PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. 2025b. *Zákonná dědická posloupnost*.
25. ROBLES, T. F. et al. 2014. Marital Quality and Health: A Meta-analytic Review. *Psychological Bulletin*.
26. RUSBULT, C. E. a VAN LANGE, P. A. M. 2003. Interdependence, Interaction, and Relationships. *Annual Review of Psychology*.
27. STANLEY, S. M. a MARKMAN, H. J. 1992. Assessing Commitment in Personal Relationships. *Journal of Marriage and the Family*.
28. TRAN, P. et al. 2019. Commitment in Relationships: An Updated Meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*.
29. UMBERSON, D. et al. 2006. You Make Me Sick: Marital Quality and Health Over the Life Course. *Journal of Health and Social Behavior*.
30. USPSTF. 2024. Screening for Intimate Partner Violence.
31. VESPA, J. a PAINTER, M. 2011. Cohabitation History, Marriage, and Wealth Accumulation. *Demography*.
32. WHO. 2024. *Violence against women*.
33. WHO. 2025. *Report of the WHO Commission on Social Connection*.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189